

моделювання, експрес-анкет) та засобів (електронні версії курсів з використанням платформи Moodle, методичні й навчальні посібники, мультимедійні презентації, комп'ютерні та аудіо-візуальні).

Література

1. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Вайнола РенатеХ ейкіївна. – К., 2009. – 542 с.
2. Хмуринська Т. О. Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : дис... кандидата пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Хмуринська Тетяна Олександрівна. – Тернопіль, 2014. – 297 с

**Р.І.Короткова,
НПУ імені М.П.Драгоманова**

УДК 37018.4:37.01342

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Анотація

У представленому матеріалі розглянуто особливості формування якостей творчої особистості майбутнього соціального педагога засобами театрального мистецтва для забезпечення професійного становлення.

Ключові слова: творча особистість, творчі здібності, якості творчої особистості, елементи театральної педагогіки, художній смак, етичне виховання, професійне становлення.

Аннотация

В представленном материале рассматриваются особенности формирования качеств творческой личности будущего социального педагога средствами театрального искусства для обеспечения профессионального становления.

Ключевые слова: творческая личность, творческие способности, качества творческой личности, элементы театральной педагогики, художественный вкус, этическое воспитание, профессиональное становление.

Annotation

The following issue considers some specific features of the future social pedagogue create personality formation by means of dramatics art.

Key words: creative personality, creative abilities, qualities of creative personality, dramatical art elements, artistic taste, ethical education.

Соціальному педагогу, як спеціалісту, який реалізує свої знання у сфері соціально-педагогічної роботи або в освітньо-виховній діяльності необхідно володіти комунікативними, аналітичними, організаторськими, прогностичними, проектувальними вміннями та проявляти морально-етичні, психоаналітичні, психолого-педагогічні якості творчої особистості для оптимізації професійного становлення.

Творча особистість — це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який уміє відкинути звичайне, шаблонне, завжди в пошуку оптимальних, дієвих, позитивних рішень у роботі з вихованцями. Для творчої особистості потреба у творчості є життєвою необхідністю, а творчий стиль діяльності – соціальна мобільність, найбільш характерний. Головним показником творчої особистості, її найголовнішою ознакою це наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання.

Метою даної статті є виявлення особливостей формування творчих здібностей особистості студента через пізнання та володіння елементами театрального мистецтва для оптимізації й забезпечення професійного становлення.

Безперечно, мистецтво відіграє важливу роль у формуванні здібностей та вмінь майбутнього соціального педагога. Воно суттєво впливає на розумовий, естетичний, моральний розвиток особистості, збуджує фантазію, розвиває смаки людини, робить її життя яскравим, багатогранним.

Цю думку поділяють такі учені, як А.Й.Капська, А.В.Пономаренко, О.В.Стояновська, Е.І.Холосілова які займаються дослідженням проблеми визначення та розвитку творчих здібностей та вмінь майбутнього соціального педагога.

Мистецтво активно формує суспільно-естетичний ідеал, виражаючи його в художніх образах, за допомогою яких соціальні ідеї, моральні норми, естетичні цінності суспільства перетворюються в особистий досвід людини, яка сприймає цей образ, в органічні набутки характеру. Зокрема, В.О. Сухомлинський писав, що “мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу”[3, с.446].

Однією з форм естетичного виховання засобами мистецтва є театральне мистецтво. Вивчення основ театрального мистецтва сприяє формуванню творчої особистості студента й розкриттю цієї особистості,

загальному естетичному та етичному вихованню, допомагає глибше зрозуміти світ прекрасного, розвинути художній смак, творчі здібності.

Разом із тим, сценічне мистецтво є засобом пізнання інших людей, їхніх почуттів, прагнень, тому створює умови для людського єднання, зближення. Дає змогу заглянути в чужу душу, пережити її горе, радість, викликає інтерес, зацікавлення до інших людей і їх, духовного життя, що так необхідно майбутньому соціальному педагогу. Розвиваючи такі якості як гуманність, доброту, терпимість, тактовність, справедливість, відповідальність тощо.

Основною ознакою взаємодії мистецтва з людиною є глибока емоційна основа. Емоційне мислення впливає на вчинки, їх змістовне й емоційне наповнення, організує поведінку людини на майбутнє, спонукає до самовдосконалення, самокритичності, самоаналізу.

Театр, володіючи багатющою образною системою, здатен відтворити усі цінності людського життя й духу, актуалізуючи їх як у глядача так і у виконавців. Сценічна дія відбувається у безперервному потоці живого людського мовлення, й живих сценічних рухів, жестів, міміки, володіючи, властивому тільки для театрального мистецтва, безпосереднію емоційно-почуттєвого впливу акторської гри, що у комплексі створює виключну могутність ідейно-художнього вдосконалення.

Дуже важливий саме той емоційний вплив, що відтворює театр: не залишити людину байдужою, примусити замислитися, пробудити до дії, зіставити своє життя з життям героя, надати йому найсуворішу, найкритичнішу оцінку, допомогти формуванню тих найкращих людських якостей, котрі глядач, побачить на сцені.

Сила позитивного прикладу в театрі – це, мабуть, саме головне у ідейно-моральному, естетичному вихованні. Створюючи художній образ, майбутній спеціаліст розкриває все багатство своєї творчої натури, художнього смаку. Художній смак людини виховується завдяки обумовленій системі естетичних поглядів та певним ідейно-художнім принципам. Але естетичні погляди, ще не є художній смак, його необхідно тренувати, виховувати. Безперечним є те, що вміння майбутнього соціального педагога розбиратися в художніх творах, а значить й у театральних виставах демонструє наявність високого естетичного смаку.

Процес сприйняття вистави можна поділити на три основні етапи. Перший – це своєрідна підготовка до зустрічі з витвором мистецтва, щоб навчитися сприймати виставу не тільки поверхово на рівні емоцій, але й пізнати внутрішній задум автора, режисера, акторів, оцінити своєрідність їх художнього бачення. Для цього бажано ознайомитись з літературною основою вистави. Зрозуміти те, що театр напряду, емоційно об'єднує драматичний твір й глядача і в цьому його найвагоміша привілея, таємниця та чарівність. Саме тому він давно став кафедрою, з якої, зі слів М.В.Гоголя, ніби, читається разом цілому натовпу живий урок.

Другий етап глядацького сприйняття – осягнення емоційним шляхом змісту, закладеного художником у витвір сценічного мистецтва. Саме на рівні емоцій починається процес розуміння того, що відбувається на сцені, пробуджуються думки, почуття, відбувається поступове розуміння, розкриття задуму режисера, художника, композитора, акторів. Відбувається перехід від конкретного до загального, від сприйняття гри акторів до осягнення суті усієї вистави. Критерієм істини є не просто зовнішня схожість відображення дійсності, а правдивість образного вираження найсуттєвіших подій життя та глибини розкриття внутрішнього світу людини. Є таке поняття - театральність – це рівень сценічної виразності. Вона народжується тоді, коли художник знаходить театральні засоби для розкриття сутності теми твору драматургії, внутрішнього світу героя. І справжнє життя на сцені народжується лише в процесі взаємодії між виконавцями.

Поступово переживання глядача від несвідомих стають більш свідомими. Приходить розуміння втілення жанрової особливості п'єси, відчуття сценічного ритму, тобто внутрішньої будови почуттів, які визначають внутрішній малюнок ролей.

Третій етап сприйняття надходить тоді, коли виникає необхідність проаналізувати, осмислити побачене, пережите в театрі, залучити враження від спектаклю до естетичного досвіду, культурного набуtku. Як писав про глядача після перегляду вистави К.С. Станіславський, непомітно для себе виходять із нього з розбудженими почуттями й думками, збагачені пізнанням красивого життя духу.

Переживання й розуміння вистави та набуття глядацького досвіду допомагають майбутнім соціальним педагогам робити перші кроки у реалізації своїх творчих здібностей, в формуванні умінь режисера й виконавця на практиці під час навчального процесу, вдосконалюючи свій естетичний та художній смак для професійного становлення.

Творча ігрова діяльність завжди виконувала адаптаційну та інноваційну функції. Адже людині, щоб знайти себе, необхідно “програти” багато ролей. Через гру можна зрозуміти своє “я” й навчитися спілкуватися. Сценічна гра є важливим інструментом виховання, який сприяє розвитку ініціативи й самодіяльності, створює атмосферу свободи, впевненості у собі, творчого розкріпачення та умови для саморозвитку, етичного виховання.

Специфічна особливість театрального мистецтва – це його синтетична природа, його ансамблевість, перетворення та організація творчого процесу в достатньо важке завдання. Яке потребує проявлення таких етичних норм поведінки як відповідальність перед глядачами перед колективом, перед автором драматичного твору, перед партнерами, перед собою. Технологія навчання основам театрального мистецтва переслідує саме таку мету, що надає можливість зростанню творчо-професійних здібностей й компетентності майбутнього соціального педагога.

Професійна компетентність соціального педагога характеризується сформованістю єдиного комплексу знань, вмінь, навичок, професійних

позицій, та дозволяє судити про рівень підготовленості соціального педагога і його здатності виконувати посадові функції. Вона є мірилом професіоналізму, від якої залежить успішність реалізації як соціальних, так і, життєдіяльних функцій – професійного становлення.

Для реалізації комунікативної функції, - налагодженню ділових та особистісних контактів, майбутньому соціальному педагогу необхідно знати загальні положення теорії спілкування, добирати оптимальні засоби та прийоми спілкування. Для театрального мистецтва процес спілкування та взаємодії є найважливішою рушійною силою творчості. Опановуючи основи театрального мистецтва майбутні соціальні педагоги розвивають у собі комунікативні якості через пізнання та володіння психофізичною природою творчості.

Слід зазначити, що система К.С. Станіславського як загально-педагогічне учення досліджує природу творчого комунікативного впливу однієї людини на іншу або на групу людей, пояснює генезис творчого самопочуття в комунікативному процесі й що найголовніше, розкриває природу людської виразності, значущості та шляхи її розвитку.

Розвиваючи художню уяву, соціальний педагог набуває навичок образно мислити та втілювати ці образи. Основа уяви - це перш за все логічне осмислення: аналіз, оцінка ситуації, визначення причин, а з іншого боку - це образність, емоційність, художньо-образне мислення. Уява сприяє пошуку оптимального вирішення поставленої проблеми, а також допомагає передбачити можливі результати впливу, в певній мірі, передбачити почуття та вчинки партнерів по спілкуванню.

Ці вміння допомагають соціальному педагогу у реалізації організаторської, прогностичної, діагностичної, корекційно-реабілітаційної та соціально-терапевтичної функцій.

Уміння – це успішне вирішення завдань на основі набутих знань та розвитку психічних, фізичних якостей й властивостей особистості. Уміла дія – це завжди дія зі знанням справи. Мається на увазі не тільки знання про те, як виконати ту чи іншу дію, але і знання основних особливостей своєї справи в цілому.

Домінуючою якістю у професійній діяльності соціального педагога є високий рівень емпатії, тобто, співпереживання, можливість емоційно, а не тільки раціонально, відчувати внутрішній стан іншої людини, відчувати її переживання. Саме тоді відбувається ефект взаємопроникнення у процесі спілкування та забезпечується реальний психологічний контакт. Відповідно, уявлення про співрозмовника пропонує засоби впливу на нього.

Але в діяльності соціального педагога, як і в акторській сценічній діяльності, крім співпереживання емпатії - важлива і рефлексія – здібність ніби з боку бачити, як сприймається партнером чи партнерами сам соціальний педагог. Для цього необхідно добре володіти навичками професійного самопізнання, щоб постійно відчувати своє особисте “я” у

процесі взаємодії. Реалізація цього аспекту у професійній діяльності, майбутнього соціального педагога потребує навичок керувати увагою.

К.С. Станіславський розвитку уваги приділяє особливу роль – чуттєва, активна увага допомагає викликати стійкий стан зосередженості.

Реалізація функцій та професійних ролей соціального педагога передбачає велику кількість об'єктів уваги, тому, виконуючи творчі вправи та завдання зі сценічної грамоти, майбутні спеціалісти опановують стійкою, оперативною увагою, навчаються керувати нею. Інтенсивна увага є компонентом творчого натхнення. Увагу відмічають три аспекти інтелектуальний, емоційний, вольовий та три рівні: уміння направляти увагу на кілька об'єктів й виділяти головні та контролювати другорядні; уміння відчувати появу нових об'єктів уваги й включати їх до кола уваги, а також передбачати появу нових об'єктів. Важливо також уміння переключати увагу з одного об'єкта на інший з різних обставин та здійснювати контроль.

Усі уміння соціального педагога підпорядковуються творчому самопочуттю на різних етапах діяльності. Творче самопочуття - це психологічне налаштування, це почуття, яким необхідно керувати. Акумуляція самопочуття усвідомлення цілі роботи та її важливості, мобілізація. Для мобілізації творчого самопочуття К.С. Станіславський пропонує “метод фізичних дій” – виконання фізичних дій, які відповідають обумовленому емоційному стану і здатні викликати у людини емоції. На допомогу приходить магічне “якби” і послідовна дія, а не штучне витискання настрою. Саме це “магічне слово” створює атмосферу творчого натхнення. Щоб вигадку перетворювати у художню правду.

Метод фізичних дій є ефективним засобом мобілізації творчого самопочуття майбутнього соціального педагога й подолання нетворчого стану безпосередньо перед початком діяльності. Розкриття ж творчої індивідуальності досягається шляхом кропіткого виховання.

Володіючи елементами театральної педагогіки майбутні соціальні педагоги готуються до виконання різних професійних ролей. Технологія організації та проведення сценічної дії, різних форм освітньо-дозвіллевої діяльності для дітей та молоді, яке сприяє самореалізації особистості в різних видах творчості, надає можливість майбутнім спеціалістам успішно виконувати роль аніматора.

Опановуючи методику організації театального колективу, соціальні педагоги отримують також досвід в організації соціального театру, що дає можливість реалізувати попереджувально-профілактичну функцію, яка дозволяє передбачити і привести у дію педагогічні, психологічні та інші механізми попередження і подолання негативних явищ.

Соціальний педагог за своїм професійним призначенням прагне, по можливості, попередити проблему, своєчасно виявити та встановити причини, які породжують її, забезпечити превентивну профілактику різного роду негативних явищ, відхилень у поведінці людей, у спілкуванні і, таким чином, оздоровити оточуюче середовище, впроваджуючи сформовані знання

, уміння, навички, реалізуючи свої творчі здібності, соціальну мобільність. А отже, підготовка майбутніх спеціалістів для керівництва театральним колективом створює умови для самовдосконалення, творчого розвитку, збагачення свого професійного досвіду.

Таким чином, можна зробити висновок, що театр як художнє явище, як творчий організм, де неоднозначно переплетені різні прояви людської діяльності - художньої, виробничої, комунікативної, організаторської, ігрової, надає необмежену можливість для освітнього, професійного, морального, культурного та фізичного розвитку творчих здібностей, що забезпечує професійне становлення майбутнього соціального педагога.

Проблема формування творчої особистості майбутнього соціального педагога не є вичерпною й потребує подальшого дослідження.

Література

1. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. – К.: УДЦССМ, 2001. – 228 с.
2. Станиславский К. Работа актера над собой. – Собр. Соч. – Т.2,3. – М., 1954. – 344с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. – К.: Рад. школа, 1976. – 446с.
4. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. – К., 2000.